
to preprečuje socializirana androcetrična podzavest, ki se »*upiše v biološko naravo in postane habitus, utelešen družben zakon*« (str. 59).

Bourdieu prizna, da je s prihodom drugega vala feminizma prišlo do pomembnih sprememb. V modernih družbah se moška dominacija ne pojavlja več kot nekaj samoumevnega. Avtor je prepričan, da je najpomembnejše faktorje, ki so prispevali k tej spremembi, mogoče najti v transformaciji izobraževalnega sistema in transformaciji družinskih struktur. Kljub vsemu pa je ena izmed njegovih ugotovitev ta, da preboj in uspeh žensk na nekaterih področjih prikrije trajne značilnosti relativnih položajev žensk in moških. Vendarle pa njegova analiza spregleda stopnjo omenjenih sprememb, ki so se zgodile na področju položaja žensk v modernih kapitalističnih družbah.

Boj proti izkoreninjenju moške dominacije bo zahteval dolgotrajno politično akcijo, spremembe pa je po avtorjevem mnenju mogoče doseči z oblikovanjem socialnega gibanja, ki je zavezano »*simbolni subverziji*« (str. 143) in katerega cilj je oblikovati nove kategorije zaznavanja in vrednotenja. V vmesnem času pa Bourdieu predlaga, da je premor od zakona moške dominacije mogoče najti v sferi ljubezni. Čeprav bodo feministične bralke skeptične do tega, da je možno dominacijo odstraniti iz heteroseksualnega razmerja, pa Bourdieu meni, da ima zaljubljena dvojica možnost pobegniti simbolnemu nasilju moške dominacije skozi razmerja recipročnosti, vzajemnega prizna-

vanja in nesebičnosti. Bourdieujevo razglabljanje o ljubezni ne bi smelo zmotiti bralk in bralcev od pomembnejših argumentov, predstavljenih v *Moški dominaciji*, ki kljub (predvsem negativnim) feminističnim kritikam predstavlja pomemben doprinos trajajočim prizadevanjem teoretizirati odnose med spoloma in spolno neenakost.

Andrej ŠUMER

Božidar Jezernik, ur.

Med prezentacijo in manipulacijo

Znanstvena založba Filozofske fakultete, Ljubljana 2010, str. 219, 35.00 € (ISBN 978-961-237-391-7)

Muzeji in muzejske zbirke so danes najboljša priložnost za spoznavanje zgodovine in zgodovinskih dejstev tako za poznavalce kot tudi popolne začetnike, ki se z določenim obdobjem zgodovine šele spoznavajo. Pa so prezentacije v muzejih vedno verodostojne? Ali ne gre za določeno stopnjo manipulacije z občinstvom? In ali znamo potegniti ločnico med strokovno na eni in atraktivno predstavitvijo na drugi strani, ki je namenjena obiskovalcem? Na ta in mnoga druga vprašanja v zborniku z naslovom *Med prezentacijo in manipulacijo* odgovarjajo številni strokovnjaki: Božidar Jezernik, Jože Hudales, Tanja Roženberger Šega, Urška Stražišar, Nina Arnuš, Neža Mrevlje, Katarina Župevc, Saša Starec, Alenka Bartulović, Dan Podjed, Jana Drašler,

Andreja Mesarič, Živa Gobbo, Anja Tkalčič, Dragica Marinič in Iza Verdel.

Božidar Jezernik v članku *Nacionalizacija preteklosti* na začetku obravnava devetnajsto stoletje, ki ga sodobniki imenujejo tudi stoletje čudežev. Ljudje so se v drugi polovici devetnajstega stoletja pričeli bati sprememb, vse novo se jim je zdelo škodljivo in še bolj nevarno, dobro se jim je zdelo le tisto, kar je bilo staro. Muzeji so bili eno izmed orodij, ki jih je razvila moderna doba, ki naj bi širšim množicam dalo občutek varnega sidrišča v razburkanem morju sprememb vsega obstoječega. Javni muzeji so se razvili kot produkt moderne dobe in bili poleg reprezentacije preteklosti tudi eno izmed orodij za konstituiranje same modernosti. Bistvena dimenzija muzejev devetnajstega stoletja je ideja razvoja in napredka, ki je delovala na več ravneh. Muzeji so s svojimi zbirkami in razstavami dokumentirali obstoj določene naroda v vsej njegovi prostorski in časovni dimenziji, nacionalistična gibanja pa so v njih prepoznala idealen prostor za predstavljanje zgodovine, napredka, kulture in države v »objektivni« obliki. Pomembno vlogo so javni muzeji odigrali pri popredmetenju kulture, za resničnost svojih zgodb pa so jamčili na več načinov, čeprav obvelja dejstvo, da so v njih vedno tudi mnoga socialna in politična sporočila. Zanimiv je tudi avtorjev podatek, da je v devetnajstem stoletju veljalo, da delavski razred nima kulture, ki bi bila vredna ohranjanja, zato je v večini tedanjih muzejev tudi ne najdemo.

Jože Hudales v članku *Muzejske*

razstave med znanostjo in ideologijo že na začetku poudari, da so muzejske razstave skozi zgodovino muzejev od prvih kabinetov čudes do muzejev v enaindvajsetem stoletju močno spreminjale svoje podobe, cilje in vlogo. Muzejska razstava predstavlja interakcijo med »idejo« in »stvarjo«, je namreč tudi sredstvo komunikacije namenjeno velikim skupinam publike z namenom prenašanja oziroma uveljavitve informacij. Potrebno pa se je zavedati, da se v muzejskih predmetih skriva tudi element njihove manipulacije, saj predmeti vsem družbenim slojem niso vedno pomenili istovrstnih artefaktom ali predmetov iz narave, pojmovanja o tem, kaj je v muzejskih zbirkah vredno zbirati in kakšni so kriteriji zbiranja pa so se stalno spreminjala. Pomen in vpliv muzejev v Sloveniji se je zelo povečal šele po drugi svetovni vojni, predvsem zaradi dviga in razvoja ljudske prosvete in kulture.

Tanja Roženberger Šega v članku *Nove težnje v muzeologiji in komunikativnost muzejev v sodobni družbi* obravnava spreminjajočo se vlogo muzejev v družbi skozi čas. Zgodovinski premik se je zgodil pred poldrugim stoletjem s preoblikovanjem podobe muzeja. Dinamične spremembe in hiter razvoj teh institucij je viden že z bežnim pogledom med obiskom katerega koli izmed muzejev v Sloveniji in v tujini. Razstave so si med seboj zelo različne in obravnavajo tematike, ki zanimajo širšo javnost – niso torej več usmerjene zgolj na ožjo populacijo strokovnjakov in poznavalcev. Pomembno vlogo v

muzejih igrajo tudi informacijske tehnologije, tako z vidika predstavitev kot tudi z vidika novih oblik trženja, izobraževanja in razvoja muzealske dejavnosti.

Urška Stražišar in Nina Arnuš v tekstu *Zapuščina imperija v muzejski zbirki* obravnavata dediščino imperialne kulture. Avtorici osvetlita razstavo *Obrazi Ljubljane*, ki so jo odprli poleti 2006 v Mestnem muzeju Ljubljana. Obravnavata kotiček z avstro-ogrsko zapuščino, razstava je zasnovana v obliki igralnih kart in šahovskih figur in predstavlja pretekle čase z uporabo atraktivnih prijemov v izobraževanju in promociji dediščine preteklosti. Zapuščina imperijev odpira mnoga vprašanja in deluje nostalgичno, kar je v sodobnem družboslovju moderno. Avtorici sta kritični do razstave, ki obiskovalcu na preveč simbolni način predstavlja vsebino, medtem ko namen in sporočilnosti razstave nista razvidna. S takšnim pristopom je težko pričakovati, da bodo tovrstne razstave dosegle širše množice, kar bi moral biti dolgoročni cilj tovrstnih razstav in muzejskih predstavitev.

Neža Mrevlje in Katarina Župevc v članku *Politike in političnost Muzeja novejšje zgodovine Slovenije* izhajata iz teze, da imajo muzeji kot javne institucije emancipatorne, instrumentalne in manipulativne učinke pri oblikovanju dojemanja časa in prostora, kakor tudi pri tvorjenju točk identifikacij. Na podlagi tega analizirata *Muzej novejšje zgodovine Slovenije* kot še eno izmed institucij, ki v javni prostor prinašajo »zgodovino«

in »realnost« slovenskega prostora in časa. Muzej prepleta zgodovinski, kolektivni in individualni spomin, ustanovljen je bil leta 1944, danes pa je delo organizirano na tri enote. Avtorici menita, da je muzej produkt nove ideologije, vzpostavlja novo resnico, ki pa ni vedno odraz dejanskega stanja. Razstave mnogokrat »skrbijo« tudi za ideološko razlikovanje med »nami« in »drugimi«, čeprav največkrat nimajo tovrstnega namena.

Saša Starec v prispevku *Preteklost v muzeju: Med politiko in poetiko razstave* obravnava muzej kot prostor interpretacije preteklosti, ki jo leta ustvarja skozi politiko in poetiko razstave. Poetika razstave zadeva govorico na razstavi, način postavitve predmetov in tehnike razstavljanja, ki igrajo pomembno vlogo pri konstrukciji pomena razstavljenih predmetov, medtem ko je politika razstave tehnologija znanja, vedenje, ki ga razstava posreduje obiskovalcem. Avtorica primerja dva pogleda na eno preteklost s primerjavo *Muzeja novejšje zgodovine Slovenije* in *Mestnega muzeja Ljubljana*. Primerja čas druge svetovne vojne in ugotavlja, da ni večje razlike v prikazu druge svetovne vojne v obeh muzejih, medtem ko vlada velika razlika med razstavama v načinu reprezentacije, v postavitvi in izbiri predmetov ter vključenosti komentarjev. To kaže na dejstvo, da je isti dogodek mogoče prikazati z različnimi načini, »pravega« načina pa ni mogoče najti, saj so razstave namenjene različnim ciljnim skupinam in so postavljene z različnimi cilji in nameni.

Alenka Bartulović in Dan Podjed v članku *Človeško telo kot razstavni eksponat* na začetku poudarita, da danes praktično ni etnologa in antropologa, ki se ne bi strinjali, da je pri delu, ki ga opravljajo, treba ravnati etično. Avtorja v tekstu predstavljata človeško telo kot razstavni predmet v različnih muzejih in muzejskih razstavah. Človeška telesa se v muzejih pogosto pojavljajo kot nagačena trupla, na primer skupina čanci, ki so jih v preteklosti uporabljali in mnogokrat izkoriščali tudi za poslovne priložnosti. Etična dilema, ki se pri tem pojavlja, izvira iz dejstva, da so čanci v muzejskih zbirkah reprezentirani na negativen način oziroma je način njihove reprezentacije žaljiv, zato bodo slovenski muzeji zaradi etičnih načel v bodoče predvidoma morali iz razstavnih prostorov umakniti čance.

Jana Drašler in Andreja Mesarič v članku *»Rasna spaka«: Živi etnografski prikazi devetnajstega in začetka dvajsetega stoletja* obravnavata prikaze »prvobitnih« ljudstev, ki jih v muzejih marsikdaj prikazujejo na »cirkuški« način. Vodilni ljudje v muzejih so hitro prišli do ugotovitve, da predstavitev človeških čudes privabljajo številne obiskovalce, saj jih ljudje veliko bolj zanimajo kot živali in nepremična kulturna dediščina. Vendar se je potrebno vprašati, kje je meja med predstavitvami - ljudje namreč ne morejo biti prikazani kot »divjaki, nerazviti, zaostali«, prav tako je norčevanje iz ljudi neetično in neustrezno za muzejsko predstavitev.

Živa Gobbo in Anja Tkalič v članku *Metelkova mesto in institucija*

muzeja obravnavata Metelkovo, ki v Sloveniji predstavlja svojevrsten fenomen. Metelkova mesto je nastalo na območju nekdanje vojašnice *Jugoslovanske ljudske armade*. Leta 1993 so območje zasedli skvoterji, ki jih na začetku ljubljanska oblast ni tolerirala. Metelkova mesto je javni prostor in ne zgolj projekt anonimne mase ljudi, nastala je z nelegalno zasedbo mestnega središča in izšla iz emancipiranih bojev in mirovniških gibanj. Metelkova mesto ni institucionalizirano območje, kar v večini primerov velja za muzeje - je območje, ki se ne uvršča v »kalupe« in kot takšno predstavlja primer »živega muzeja«.

Dragica Marinič in Izza Verdel v tekstu *Ulični muzej, odprta vrata Kult-ulice* razpravljata o morebitnem bodočem projektu Kult-ulica, ki bi označeval dediščino, kulturno identiteto starega mestnega jedra in poosebljal antropologijo prostora in časa. V primeru uličnega muzeja predstavlja mesto urbani prostor, kraj prikazovanja različnih načinov življenja, prostor drugačnosti in kraj soočanja različnosti, forum komunikacije in dialoga. Tovrstni muzej bi pomenil doprinos k kulturni raznolikosti Maribora kakor tudi obogatitvi turistične ponudbe, ki danes temelji predvsem na kakovostni in raznoliki ponudbi.

Zbornik *Med prezentacijo in manipulacijo*, uredil ga je prof. Božidar Jezernik, odgovarja na številna vprašanja, še številčnejša pa so vprašanja, ki jih poraja. Ali naj muzeji ostanejo strokovne institucije, ki se ne prilagajajo trgu - ali pa se morajo muzeji prilagajati trgu? Je muzejska razstava

lahko resnična, politično nevtralna in etična obenem? Kje je meja med enim in drugim? Čeprav odgovorov na vsa vprašanja zbornik ne ponuja, predstavlja pomembno novost na

področju muzeologije, in bi kot tak moral stati na polici vsakega muzealca, kulturnega delavca, kakor tudi zaposlenih v turizmu, javnem sektorju in gospodarskih družbah.